

ส่วนที่ 2
บุริมสิทธิ

บทที่ 1

ลักษณะของบุริมสิทธิ

ก่อนที่จะเรารู้จักว่าบุริมสิทธิคืออะไร เราก็ควรต้องเข้าใจถึงลักษณะโดยทั่วไปของบุริมสิทธิเสียก่อน การศึกษาให้รู้ถึงลักษณะของสิ่งของต่าง ๆ นั้น มีทางที่ดีอยู่ทางหนึ่งคือทำการศึกษาโดยเปรียบเทียบกับของที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันว่ามีความแตกต่างกันที่ตรงไหนบ้าง ฉะนั้น ในบทนี้จะได้นำบทกฎหมายลักษณะอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันมาเปรียบเทียบกับกฎหมายลักษณะบุริมสิทธิที่เรากำลังจะศึกษาอยู่นี้ ให้ได้เห็นว่ามีความคล้ายคลึงกันตรงไหนบ้าง และแตกต่างกันที่ใดบ้าง เพื่อจะได้ช่วยให้เห็นรูปร่างของบุริมสิทธิเด่นชัดขึ้น และในบทนี้ก็อธิบายโดยตรงถึงเรื่องบุริมสิทธิว่าคืออะไรด้วย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 194 ประกอบด้วยมาตรา 195 ได้ให้ความหมายแห่งหนี้ไว้ว่า หนี้อยู่ก่อนให้เกิดสิทธิแก่เจ้าหนี้ในอันที่จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ การชำระหนี้้นั้นอาจเป็นการงดเว้นการอันใดก็ได้ และอาจเป็นการส่งมอบทรัพย์สินก็ได้ หนี้อาจจะพิจารณามองดูได้หลายทางและทางหนึ่งนั้นก็คือ หนี้อาจมีได้ทั้งที่เรียกว่าเป็นหนี้ประธาน และหนี้อุปกรณ์ ดังที่เราได้เคยศึกษามาแล้วในกฎหมายลักษณะจำนอง จำนำ กล่าวโดยกว้างแล้วอุปกรณ์แห่งหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีอยู่หลายอย่างด้วยกัน เช่น เป็นหนี้อุปกรณ์โดยแท้ คือ สัญญาค้ำประกัน สัญญาจำนอง และสัญญาจำนำ หนี้อุปกรณ์ทั้งสามดังกล่าวแล้วต่างก็ก่อให้เกิดหนี้ผูกพันอยู่กับหนี้อีกอันหนึ่ง ซึ่งเรียกได้ว่า เป็นหนี้ประธาน อันเกิดขึ้นจากสัญญาอีกสัญญาหนึ่ง หนี้อุปกรณ์นั้นเจ้าหนี้อาจจะละเสียก็ได้ไม่ทำให้หนี้ประธานต้องเสียไปด้วย ดังที่ได้เคยศึกษามาแล้วในกฎหมายลักษณะจำนองว่า เจ้าหนี้อาจสละสัญญาจำนองเสียคงฟ้องบังคับชำระหนี้จากลูกหนี้อย่างเจ้าหนี้สามัญโดยอาศัยสัญญาหนี้สินอันเป็นหนี้ประธานแต่อย่างเดียวยังได้ นอกจากหนี้ตามสัญญาทั้งสามดังกล่าวแล้ว ยัง

มีเรื่องมัดจำและเบี้ยปรับ ก็เป็นอุปสรรคแห่งหนึ่งเหมือนกัน ส่วนสิทธิยึดหน่วงและบุริมสิทธิ เป็นสิทธิส่วนที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอุปสรรคแห่งหนึ่งโดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 ส่วนที่ 5, 6 ขอยกตัวอย่างเฉพาะในเรื่องบุริมสิทธิ เช่น ล.เป็นหนี้ค่าข้าวสารอันเป็นเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นประจำวันอยู่ 300 บาท จ.เจ้าของร้านข้าวสารย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 253 บัญญัติให้มีสิทธิพิเศษที่จะได้รับชำระหนี้ค่าข้าวสารจากทรัพย์สินทั้งหมดของ ล. ก่อนเจ้าหนี้อื่น ๆ ที่ไม่มีสิทธิดีกว่า

ต่อไปจะได้นำลักษณะของอุปสรรคแห่งหนึ่งต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วเฉพาะในส่วนที่สำคัญ ๆ มาเปรียบเทียบให้เห็น ดังต่อไปนี้

1. เรื่องค้ำประกันที่ดี จำนองที่ดี จำนาก็ดี รวมทั้งเรื่องมัดจำ และเบี้ยปรับด้วยนั้น ล้วนมีลักษณะเป็นหลักประกันแก่นี้สินโดยแท้จริงทั้งสิ้น กล่าวคือถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้ก็มีสิทธิที่จะบังคับชำระหนี้จากบุคคลที่ค้ำประกัน หรือจากทรัพย์สินที่เป็นประกันได้ แต่สำหรับบุริมสิทธิที่ดี หรือสิทธิยึดหน่วงที่ดี เจ้าหนี้ผู้มีสิทธิทั้งสองนี้จะบังคับชำระหนี้โดยอาศัยสิทธิของตนโดยตรงไม่ได้ เจ้าหนี้ผู้มีสิทธิยึดหน่วงก็มีสิทธิที่จะยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้จนกว่าจะมีการชำระหนี้เท่านั้น ส่วนบุริมสิทธิโดยทั่วไปก็เป็นเรื่องที่จะนำมาใช้ต่อเมื่อมีการแย่งกันแย่งกันรับชำระหนี้ทางทรัพย์สินของลูกหนี้ในเมื่อลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินพอที่จะใช้ให้แก่เจ้าหนี้ได้หมดทุกคน แต่ทั้งนี้ก็มีข้อยกเว้นอยู่บ้างเล็กน้อยที่บางทีบุริมสิทธิก็อาจใช้บังคับชำระหนี้ได้ดังเช่น การจำนอง จำน่า ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 266, 289

2. การประกันด้วยบุคคลและทรัพย์สินเกิดขึ้นจากผลแห่งสัญญาระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้แต่สิทธิยึดหน่วงและบุริมสิทธิเกิดขึ้นโดยอำนาจของกฎหมาย แม้เจ้าหนี้ลูกหนี้จะไม่ได้ทำสัญญาดกกลงกันไว้ให้มีผลบังคับดังนั้นก็ตาม แต่เจ้าหนี้ก็อาศัยอำนาจของกฎหมายบังคับแก่ลูกหนี้ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมายได้

3. บุริมสิทธิจะเกิดขึ้นได้ก็จากมูลหนี้บางชนิดที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะเท่านั้น กรณีใดไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ บุริมสิทธิก็ไม่เกิด เช่น เสมียนคนใช้และคนงานของบริษัท มีบุริมสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ค่าจ้างจากทรัพย์สินของบริษัทได้ก่อนผู้อื่น ตามมาตรา 253 (4) ประกอบด้วยมาตรา 257 ในเรื่องนี้จะเห็นได้ว่า กฎหมายจำกัดไว้แต่เฉพาะมูลหนี้ค่าจ้าง

ของเสมียนคนใช้และคนงานเท่านั้น ฉะนั้น ค่าจ้างของผู้จัดการบริษัทแม้แต่จะทำงานอยู่ในบริษัทเดียวกันก็ไม่อาจจะอ้างบุริมสิทธิได้เหมือนเสมียนคนใช้และคนงาน

4. สิทธิอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนึ่งจะบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ได้อย่างไรนั้น มีข้อแตกต่างกันหลายประการ เช่น ในเรื่องจำนอง จำนำ ก็บังคับเอาจากทรัพย์สินที่จำนอง จำนำไว้ การประกันด้วยบุคคลซึ่งถือเอาฐานะในทางทรัพย์สินของบุคคลเป็นประกัน เมื่อใดลูกหนี้ผิดนัดเจ้าหนี้ก็ฟ้องผู้ค้ำประกันให้ชำระหนี้แทนลูกหนี้ได้ ส่วนเรื่องสิทธิยึดหน่วงทางที่จะบังคับตามสิทธิยึดหน่วงก็มีอยู่แต่จะให้ยึดหน่วงทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้ประการเดียว ถ้าเจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงจะให้มีการชำระหนี้ก็ต้องไปฟ้องร้องบังคับตามสัญญาที่ก่อให้เกิดหนี้ประจักษ์เสียก่อน แต่สำหรับบุริมสิทธินั้น มีทางบังคับตามสิทธิได้ 2 ทาง เช่น ถ้าเป็นบุริมสิทธิสามัญ เจ้าหนี้ก็มีสิทธิบังคับเอาแก่ทรัพย์สินทุกอย่างของลูกหนี้ และถ้าเป็นบุริมสิทธิพิเศษเหนือสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ใดของลูกหนี้ เจ้าหนี้ก็มีสิทธิบังคับชำระหนี้เอาจากสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์นั้น ๆ ได้โดยเฉพาะสิ่ง ถ้าบังคับเอาจากสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ที่เกี่ยวข้องได้ไม่พอชำระหนี้ก็ต้องไปขอเฉลี่ยหนี้ที่เหลือกับเจ้าหนี้อื่น ๆ ของเจ้าหนี้สามัญ

5. ในระหว่างผู้ทรงบุริมสิทธิด้วยกันใครจะได้รับชำระหนี้ก่อนหลังกันอย่างไร กฎหมายเรียงลำดับไว้โดยถือหลักคุณภาพของหนี้เป็นประมาณ ผิดกับเรื่องจำนองซึ่งกฎหมายให้ถือเป็นหลักการจดทะเบียนก่อนหลังกันเป็นประมาณ ไม่ได้คำนึงถึงเรื่องคุณภาพแห่งหนี้ ส่วนเรื่องจำนำนั้นถ้ามีการแบ่งกันบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินอันเดียวกันของลูกหนี้ให้เจ้าหนี้บุริมสิทธิด้วยกันแล้ว กฎหมายให้ผู้รับจำนำมีสิทธิเป็นอย่างเดียวกับผู้ทรงบุริมสิทธิในลำดับที่หนึ่งของมาตรา 278 สำหรับผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงนั้นต้องพิจารณาว่า เจ้าหนี้ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงเป็นเจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิด้วยหรือไม่ และอยู่ในลำดับไหนก็บังคับเอาตามหลักที่ว่าด้วยบุริมสิทธินั้น ๆ

6. ในกรณีนี้มีปัญหาขัดแย้งเกิดขึ้นว่า เจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิกับเจ้าหนี้ที่มีทรัพย์สินเป็นประกันใครจะมีสิทธิดีกว่ากัน เรื่องนี้มีหลักอยู่ว่า ต้องไปดูว่ากฎหมายบัญญัติไว้ในเรื่องดังกล่าวอย่างไรบ้างหรือไม่ ดังเช่นที่มีบัญญัติไว้ในมาตรา 282 และมาตรา 287 เป็นต้น

เรื่องบุรีมสิทธินี้เป็นเรื่องที่รัฐมนตรีนโยบายที่จะคุ้มครองเจ้าหน้าที่บางจำพวกให้ได้รับ ชำระหนี้ก่อนเจ้าหน้าที่อื่น ๆ โดยเหตุผลพิเศษ ลักษณะของบุรีมสิทธิประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์มาตรา 251 บัญญัติไว้ว่า ผู้ทรงบุรีมสิทธิย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิเหนือทรัพย์สินของ ลูกหนี้ ในการที่จะได้รับชำระหนี้อื่นค้ำชำระแก่ตน จากทรัพย์สินนั้นก่อนเจ้าหน้าที่อื่น ๆ โดยนัยคั่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้ หรือบทกฎหมายอื่น จากบทบัญญัติของมาตรา 251 นี้ เราอาจแยกพิจารณาถึงลักษณะของบุรีมสิทธิได้ดังนี้

1. บุริมสิทธิต้องเกิดจากอำนาจของกฎหมาย กฎหมายเป็นผู้ก่อตั้งขึ้น และโดย เหตุที่บุรีมสิทธิเป็นเรื่องของการให้สิทธิแก่เจ้าหน้าที่บางจำพวกเท่านั้น บุริมสิทธิจึงถูกก่อตั้งขึ้น โดยมีจำนวนอันจำกัด บทกฎหมายที่ก่อตั้งบุรีมสิทธิส่วนใหญ่อยู่ในประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ บรรพ 2 แต่ก็มีกระจัดกระจายอยู่ในที่อื่นบ้าง เช่น ในบรรพ 5 คือมาตรา 1598/13 ได้บัญญัติให้มีบุรีมสิทธิเพิ่มขึ้นไว้เป็นอนุมาตรา 6 ของมาตรา 253 และในบรรพ 6 มาตรา 1650 ก็บัญญัติให้ค่าใช้จ่ายในการจัดการศพของเจ้ามรดกมีผลใช้บังคับตามมาตรา 253 (2) ด้วย โดยเหตุที่บุรีมสิทธิก่อตั้งขึ้นได้โดยกฎหมายเท่านั้น และเป็นสิทธิเหนือทรัพย์สิน จึง ไม่ใช่เป็นบุคคลสิทธิ ฉะนั้น บุริมสิทธิจึงมีลักษณะเป็นทรัพย์สิน บุริมสิทธิทำให้เกิดการได้ เปรียบเทียบเปรียบเทียบในระหว่างเจ้าหน้าที่ ดังนั้น ผู้ใดจะทำสัญญาใดให้มีผลเป็นการก่อตั้งบุรีม สิทธิขึ้นนอกจากที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ก็ย่อมจะเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย และตกเป็นโมฆะ ตามมาตรา 113 บทบัญญัติในเรื่องอำนาจของกฎหมายที่จะก่อตั้งรับรู้ทรัพย์สินย่อมเกี่ยวกับ ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ผู้ใดหาอาจจะทำสัญญาฝ่าฝืนโดยอ้างว่า เป็นเรื่องเข้าอยู่ในข้อยกเว้นตามมาตรา 114 ไม่ได้ แต่อย่างไรก็ดี สิทธิเรียกร้องของเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีกฎหมายรับรองว่ามีบุรีมสิทธิย่อมโอนกันได้พร้อมทั้งบุรีมสิทธิด้วย ถ้าการโอนเป็น ไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้รับโอนก็ย่อมสามารถใช้บุรีมสิทธิบังคับได้ตามมาตรา 305 วรรค 2 นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่ผู้รับช่วงสิทธิตามมาตรา 226 ก็ชอบที่จะใช้บุรีมสิทธิในมูลหนี้ที่รับช่วงมา ได้ด้วย ทั้งนี้ไม่ถือว่าเป็นการทำสัญญาก่อตั้งบุรีมสิทธิเอาเองนอกกฎหมาย แต่เป็นเรื่องรับ ช่วง หรือรับโอนบุรีมสิทธิที่มีอยู่แล้วตามกฎหมายไปยังเจ้าหน้าที่อีกคนหนึ่ง บทกฎหมายที่ กำหนดก่อตั้งบุรีมสิทธิขึ้นนั้น จะต้องแปลความโดยเคร่งครัด จะแปลอนุโลมถึงสิทธิอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันให้เป็นบุรีมสิทธิด้วยไม่ได้ เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นก็จะเป็นการเพิ่ม จำนวนบุรีมสิทธิขึ้นมาให้มีจำนวนมากกว่าที่มีอยู่แล้วตามกฎหมาย ไม่ต่างอะไรกับการก่อตั้ง บุริมสิทธิขึ้นมาใหม่นั้นเอง

2. ที่กฎหมายให้มีบุริมสิทธิขึ้นนั้น พิจารณาจากบทกฎหมายทั้งหมดแล้วเห็นว่า กฎหมายค้ำประกันถึงคุณภาพหรือลักษณะของหนี้ประธานเป็นประมาท ไม่ได้ดึงเอาตัวเจ้าหนี้ เป็นหลัก ตัวอย่างที่เห็นได้ง่าย ๆ ก็คือ บุริมสิทธิในมูลค่าปลงศพตามมาตรา 253 (3) นั้น ตามมาตรา 255 ให้ใช้สำหรับเอาค่าใช้จ่ายในการปลงศพ ใครก็ตามไม่ว่าจะเป็นญาติหรือมิใช่ ญาติของผู้ตาย ถ้าได้เป็นเจ้าหนี้ค่าใช้จ่ายในการปลงศพแล้วก็มีบุริมสิทธิได้

คุณภาพแห่งหนี้ที่กฎหมายกำหนดให้มีบุริมสิทธินั้นอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประการคือ

2.1 เป็นหนี้ที่มีผลมาจากการที่เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งได้ทำขึ้นและพลอยเกิดผลที่เป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้คนอื่นเสมือนตกเป็นบุญคุณแก่เจ้าหนี้ทั้งหลายเหล่านั้นด้วย จึงควร ต้องให้เขาได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้คนอื่นเหล่านั้น เช่น ค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้ร่วม กันตามมาตรา 253 (1) หรือหนี้ในมูลขายทรัพย์สินตามมาตรา 259 (5) และมาตรา 273 (3) เพราะเมื่อเขาขายทรัพย์สินให้แก่ลูกหนี้ ก็ย่อมทำให้กองทรัพย์สินของลูกหนี้เพิ่มพูนมากขึ้น เจ้าหนี้ทั้งหลายก็จะได้รับประโยชน์ด้วยโดยลูกหนี้มีหลักทรัพย์เป็นหลักประกันแก่หนี้ตั้งขึ้น

2.2 คุณภาพแห่งหนี้อีกประการหนึ่งที่กฎหมายถือเอาเป็นเหตุให้มีบุริมสิทธิก็คือ เป็นหนี้ที่เกี่ยวกับมนุษยธรรมและศีลธรรมอันดีของคนทั่วไป เช่น ค่าปลงศพ ถ้าไม่ให้เจ้าหนี้ ในการนั้นได้มีบุริมสิทธิก็อาจไม่มีใครเอาใจใส่ต่อศพของลูกหนี้ ซึ่งจะทำให้เป็นที่น่าสังเวช ตามหลักศีลธรรมโดยทั่วไปเราก็เคารพต่อศพของผู้ตาย ไม่ว่าเมื่อเป็น ๆ อยู่ย่นเขาจะเป็นคน ดีร้ายอย่างไรก็ตาม หรือพวกที่มีรายได้น้อย เช่น เสมียนคนใช้คนงาน ถ้าไม่ให้มีบุริมสิทธิ ในเงินค่าจ้าง เขาเหล่านั้นก็อาจจะต้องถึงอดอยาก ทั้งจำนวนเงินที่กำหนดให้เป็นหนี้มีบุริมสิทธิ ก็ไม่มากมายอะไร ไม่เป็นภาระแก่กองทรัพย์สินของลูกหนี้จนเกินสมควร

2.3 คุณภาพของหนี้ประการสุดท้ายก็คือ หนี้ที่เกี่ยวข้องความเจริญของบ้านเมืองหรือ เกี่ยวกับการสังคมติดต่อระหว่างมนุษย์ เช่น หนี้ภาษีอากรตามมาตรา 253 (3) หนี้เกี่ยวกับการ เช่าอสังหาริมทรัพย์ พักอาศัยในโรงแรม และหนี้เกี่ยวกับการรับขนคนโดยสารหรือสิ่ง ของตามมาตรา 259 (1) ถึง (3)

3. บุริมสิทธิเป็นสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ที่ค้างอยู่จนสิ้นเชิง จากทรัพย์สินทั้งหมด หรือจากทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างของลูกหนี้—ก่อนเจ้าหนี้อื่น บุริมสิทธิเป็นสิทธิที่แบ่ง

แยกไม่ได้เหมือนกับสิทธิยึดหวง มาตรา 252 จึงให้นำมาตรา 244 มาใช้บังคับแก่บุริมสิทธิด้วยโดยอนุโลม กล่าวคือ แม้จำนวนหนี้ที่มีบุริมสิทธิอยู่น้อยก็ต้องใช้บังคับเหนือทรัพย์สินภายใต้บังคับแห่งบุริมสิทธิได้ทั้งหมด ไม่ว่าราคาทรัพย์สินนั้นจะมากหรือน้อยกว่าจำนวนหนี้ที่มีบุริมสิทธิเพียงใดก็ตาม และสามารถใช้สิทธิได้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้โดยสิ้นเชิง เช่น ล. ขับรถยนต์ไปชนจนรถเสียหาย จึงไปจ้าง จ.ซ่อมแซม จ.ซ่อมแล้ว จ.ก็ได้ชื่อว่าเจ้าหนี้ในมูลรักษาทรัพย์สินมีบุริมสิทธิตามมาตรา 254 (4), 269 จ.อาจใช้บุริมสิทธิบังคับเหนือรถยนต์คันนั้นได้ทั้งคัน ล.จะเถียงว่า จ.ซ่อมรถตรงดวงโคมเท่านั้นจะไม่ยอมให้ จ.ใช้บุริมสิทธิเหนือรถยนต์ทั้งคันไม่ได้ จ.มีสิทธิฟ้องขอให้ยึดรถยนต์ทั้งคันขายเพื่อเอาเงินมาชำระหนี้ได้ แม้ความจริงหนี้้นั้นจะมีอยู่น้อย เมื่อเทียบกับราคารถยนต์ก็ตาม (ตัวอย่างนี้ จ.มีทั้งสิทธิยึดหวงและบุริมสิทธิด้วยพร้อม ๆ กัน) การที่เจ้าหนี้มีบุริมสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ทั้งหมด หรือจากทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างเป็นอย่างใดอย่างนั้น จะได้อธิบายให้เห็นต่อไปภายหน้าในบทที่เกี่ยวกับบุริมสิทธิสามัญและบุริมสิทธิพิเศษ

4. บุริมสิทธิบางอย่างอาจใช้บังคับได้ไม่แต่เฉพาะเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้เท่านั้น เช่น ตามมาตรา 268 อาจใช้บังคับเลยไปถึงทรัพย์สินของบุคคลภายนอกด้วยก็ได้

5. บุริมสิทธิเป็นสิทธิที่เป็นอุปกรรมแห่งหนี้เช่นเดียวกับสิทธิจำนอง สิทธิจำนำ ฉะนั้นจะต้องมีหนี้อันเป็นประธานอยู่โดยสมบูรณ์เสียก่อนจึงจะเกิดบุริมสิทธิได้ ถ้าหนี้อันเป็นประธานเป็นโมฆะหรือถูกบอกล้างเสียแล้วเพราะเป็นโมฆียะ บุริมสิทธิก็มีอาจเกิดขึ้นหรือพลอยถูกบอกล้างไปด้วย อนึ่ง เมื่อหนี้อันเป็นประธานได้โอนไปยังบุคคลอื่นก็ดี หรือได้ถูกรับช่วงสิทธิไปยังบุคคลอื่นก็ดี บุริมสิทธิก็ย่อมโอนไปยังบุคคลนั้นด้วย

เรื่องบุริมสิทธินี้ กฎหมายแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. บุริมสิทธิสามัญ และ
2. บุริมสิทธิพิเศษ บุริมสิทธิพิเศษยังแบ่งออกไปอีก คือ
 - ก) บุริมสิทธิพิเศษเหนือสังหาริมทรัพย์
 - ข) บุริมสิทธิพิเศษเหนืออสังหาริมทรัพย์

บทที่ 2

บุริมสิทธิสามัญ

ตามมาตรา 253 บุริมสิทธิสามัญเป็นบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ก็ตาม เจ้าหนี้ผู้ทรงบุริมสิทธิสามัญย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิในการที่จะได้ชำระหนี้อันค้างชำระแก่ตนก่อนเจ้าหนี้อื่นจนสิ้นเชิง ทั้งภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายที่ว่าด้วยลำดับแห่งบุริมสิทธิและผลแห่งบุริมสิทธิ

มาตรา 253 จำแนกมูลอันเป็นที่เกิดแห่งบุริมสิทธิสามัญไว้ 5 ประการ และมีมาตรา 1598/13 วรรค 2 ในบรรพ 5 เพิ่มให้มีอนุมาตรา 6 เข้ามาในมาตรา 253 นี้อีกด้วย คุณภาพแห่งมูลหนี้ตามอนุมาตรา 1 แห่งมาตรา 253 นับเป็นเรื่องที่เจ้าหนี้คนหนึ่งออกค่าใช้จ่ายที่เป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้อื่น เจ้าหนี้ผู้ได้รับประโยชน์จากการนี้จึงควรต้องให้เจ้าหนี้ผู้นั้นมีบุริมสิทธิได้รับใช้หนี้ก่อนตน สำหรับอนุมาตรา 2, 4 และ 5 นั้น เป็นหนี้ที่มีคุณภาพเกี่ยวกับมนุษยธรรมและศีลธรรม การปลงศพของลูกหนี้ถ้าไม่ให้ผู้ที่จะออกค่าใช้จ่ายไปก่อนได้มีบุริมสิทธิแล้วก็อาจไม่มีใครเอาใจใส่แก่ศพ ทำให้เป็นที่น่าเวทนา คุณภาพแห่งหนี้ค่าปลงศพตามอนุมาตรา 2 นี้จึงเป็นที่เห็นได้ว่าเกี่ยวกับมนุษยธรรมและศีลธรรมแน่นอน มูลหนี้ตามอนุมาตรา 4 เกี่ยวกับค่าจ้างเสมียนคนใช้ และคนงานนั้นก็เห็นได้ง่ายว่าเกี่ยวกับมนุษยธรรมเป็นเรื่องทางการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่มีฐานะหาเช้ากินค่ำ ถ้าไม่สนับสนุนให้เจ้าหนี้เช่นนี้มีบุริมสิทธิก็อาจต้องถึงอดอยาก หรืออาจเป็นเหตุให้ไปก่อความไม่สงบเรียบร้อยแก่บ้านเมืองได้ เช่น อาจจำเป็นต้องไปลักทรัพย์ชาวบ้านมาเลี้ยงตน ทั้งจำนวนเงินที่จะได้บุริมสิทธิตามอนุมาตรานี้ก็มีเพียงเล็กน้อย (ดูมาตรา 257) ไม่ทำให้กองทรัพย์สินของลูกหนี้ลดน้อยลงถึงกับทำความเสียหายอย่างใหญ่หลวงให้แก่เจ้าหนี้อื่น ๆ สำหรับมูลหนี้ค่าเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นประจำวันตามอนุมาตรา 5 นั้น ก็เห็นได้ชัดว่าเป็นการส่งเสริมมนุษยธรรมนั่นเอง เพราะจะเป็นทางช่วยให้ประชาชนได้ใช้เครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็น เจ้าหนี้ผู้ที่จะขายเครื่องอุปโภคบริโภคจะได้มีแก่ใจที่จะขายสินค้าให้แก่ผู้ที่เดือดร้อน เพราะยังมีความหวังอยู่ว่าจะได้รับใช้หนี้คืนก่อนเจ้าหนี้อื่น ส่วนคุณภาพของมูลหนี้ตามอนุมาตรา 3 นั้นเกี่ยวกับความเจริญของบ้านเมือง ถ้าประเทศชาติไม่ได้ภาวียากรจากราชฎแล้ว ไหนเลยจะมีเงินมาทำนุบำรุงบ้านเมืองให้มีความสงบเรียบร้อยเจริญรุ่งเรืองได้

เมื่อได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับชนิดของมูลหนี้ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดบุริมสิทธิสามัญขึ้นแล้ว ต่อไปนี้จะได้อธิบายถึงขอบเขตของการที่จะใช้บุริมสิทธิสามัญชนิดต่าง ๆ ซึ่งมีบัญญัติไว้ในมาตรา 254 ถึง 258 ต่อไปตามลำดับ

มาตรา 254 บุริมสิทธิในมูลค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ร่วมกันตามมาตรา 254 นี้ หมายความว่าจำกัดเฉพาะที่เกี่ยวกับการรักษา การชำระบัญชี หรือการเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ การรักษา หมายถึงการป้องกันมิให้ทรัพย์สินของลูกหนี้เสียหาย เช่น จัดการซ่อมแซม ปรับปรุงบ้านของลูกหนี้ที่จะพังให้คงดีมิให้พัง การรักษาทรัพย์สินของลูกหนี้ให้คงดีเช่นนี้ ย่อมเป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้คนอื่นด้วย ความหมายของคำว่ารักษาตามมาตรานี้ก็กินความไปถึง การป้องกันมิให้ลูกหนี้ลอบจำหน่ายทรัพย์สินของตน หรือแอบเอาไปซุกซ่อนไว้เสีย และรวมถึงการที่ไปยึดเอาทรัพย์สินของลูกหนี้มาด้วย การฟ้องร้องเรียกเอาทรัพย์สินของลูกหนี้คืนมาจากผู้อื่นหรือเข้าขัดขวาง หรือเข้าขัดทรัพย์คัดค้านมิให้ผู้อื่นเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ไป หรือขอเพิกถอนการฉ้อฉลที่ลูกหนี้โอนทรัพย์สินไปหรือจัดให้ลูกหนี้รับสภาพหนี้ เป็นผลให้ทรัพย์สินยังคงอยู่หรือกลับคืนสู่กองทรัพย์สินของลูกหนี้ เป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้ในอันที่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินนั้น ๆ เหล่านี้ก็ได้ชื่อว่าเป็นการรักษาเหมือนกัน

การชำระบัญชี ต่างกับการเฉลี่ยทรัพย์สิน การชำระบัญชีหมายถึง การรวบรวมทรัพย์สิน การคิดคำนวณดีราคาทรัพย์สิน การเฉลี่ยทรัพย์สินหมายถึง การจำหน่ายทรัพย์สินมาเป็นตัวเงินเพื่อแบ่งเฉลี่ยให้แก่เจ้าหนี้ หรือการแบ่งทรัพย์สินกันโดยวิธีอื่นโดยไม่มีการขาย เพราะฉะนั้นค่าธรรมเนียมค่าใช้จ่ายในการจ้างการชำระบัญชีมารวบรวมทรัพย์สิน เพื่อให้รู้ว่าลูกหนี้มีทรัพย์สินอยู่เท่าใด ใครเป็นเจ้าของใครเป็นลูกหนี้ของลูกหนี้บ้าง และแสดงรายการบัญชีสินทรัพย์และหนี้สินไว้ ย่อมเป็นค่าใช้จ่ายในการชำระบัญชี มีบุริมสิทธิตามมาตรา 254 ค่าใช้จ่ายในการเฉลี่ยทรัพย์สินก็มีบุริมสิทธิเช่นเดียวกัน

ค่าใช้จ่ายตามมาตรา 254 นี้มิได้หมายความว่า ผู้ออกค่าใช้จ่ายไปจะต้องตั้งใจ เพื่อให้เป็นประโยชน์ร่วมกันกับเจ้าหนี้คนอื่น ถ้าปรากฏข้อเท็จจริงว่าเจ้าหนี้คนอื่นได้รับประโยชน์แล้ว ค่าใช้จ่ายที่เสียไปเท่าใดนั้นก็เป็นที่มิบุริมสิทธิ และผู้ที่จะมีบุริมสิทธิตามมาตรา 254 นี้ไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของที่ฟ้องคดีเพื่อแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สินด้วยกัน ผู้อื่นเช่นผู้ชำระบัญชีถ้าเป็นเจ้าของออกค่าใช้จ่ายอะไรไปเกี่ยวกับการชำระบัญชี ก็มีบุริมสิทธิตาม

มาตรานี้ได้ แต่บุริมสิทธิตามมาตรานี้จะใช้นั้นได้ก็แต่เฉพาะต่อเจ้าหนี้ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการใช้จ่ายนั้นเท่านั้น เช่น ในระหว่างที่มีการชำระบัญชีเฉลี่ยทรัพย์สินระหว่างเจ้าหนี้กันอยู่ ปรากฏว่า จ. ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ผู้รับจ้างอยู่ด้วยคนหนึ่ง โดยเหตุที่ จ. มีฐานะเป็นเจ้าหนี้มีประกันพิเศษ ฉะนั้นไม่ว่าจะมีการชำระบัญชีเฉลี่ยทรัพย์สินหรือเสียค่าใช้จ่ายกันอย่างใดก็ไม่ทำให้ จ. ได้ประโยชน์เสียประโยชน์อะไรด้วย ดังนั้น ค่าใช้จ่ายในการชำระบัญชีที่ทำกันนั้น ก็ไม่มีบุริมสิทธิที่จะยกขึ้นยัน จ. ได้ หรือในกรณีที่มีเจ้าหนี้หลายคน ให้เจ้าหนี้คนหนึ่งได้ออกค่าใช้จ่ายเพื่อทำให้ลูกหนี้รับสภาพหนี้แก่เจ้าหนี้คนใด เจ้าหนี้ซึ่งออกค่าใช้จ่ายไปก็มีบุริมสิทธิเหนือเจ้าหนี้คนนั้นเท่านั้น เจ้าหนี้คนอื่น ๆ ที่ไม่ได้รับประโยชน์จากการรับสภาพหนี้ นั้นด้วยก็จะไปใช้บุริมสิทธิเหนือเขาไม่ได้

มาตรา 255 บุริมสิทธิในมูลค่าปลงศพตามมาตรา 253 (2) มาตรา 255 บัญญัติให้ใช้สำหรับเอาค่าใช้จ่ายในการปลงศพตามควรแก่ฐานานุรูปของลูกหนี้ ผู้ที่จะได้บุริมสิทธิตามมาตรานี้ไม่จำกัดว่าจะเป็นใคร จะเป็นญาติของผู้ตายหรือไม่ก็ตาม ถ้าได้ใช้จ่ายเงินค่าปลงศพของลูกหนี้ไป ก็อาจมีบุริมสิทธิได้ ค่าปลงศพนี้ต้องเป็นค่าใช้จ่ายไปแล้ว ถ้ามีการกันเงินไว้จากกองมรดกของลูกหนี้ผู้ตาย แม้จะตั้งใจไว้ว่าจะใช้เป็นค่าปลงศพ แต่เมื่อยังไม่มีการใช้จ่ายจะเรียกว่ามีหนี้บุริมสิทธิไม่ได้ อนึ่ง โดยเหตุที่ในเรื่องการปลงศพนี้มีมาตรา 1649 เข้ามาช่วยปลงศพโดยเขาไม่ได้ว่าขานวนมาใช้ให้ทำ ก็ต้องดูว่าบุคคลอื่นผู้นั้นมีบุรพเจตนาที่จะเรียกเอาค่าใช้จ่ายคืนหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ไม่มีความที่จะเรียกให้ชดใช้จากกองมรดกได้ตามมาตรา 403 และถ้าหากกรณีเป็นเช่นนั้นก็ไม่มีความที่จะก่อให้เกิดบุริมสิทธิขึ้นได้

การปลงศพจะทำกันอย่างไรก็คั่งแล้วแต่ลัทธิประเพณีทางศาสนาของลูกหนี้ผู้ตาย ค่าใช้จ่ายในการปลงศพต้องดูตามฐานานุรูปของลูกหนี้ผู้ตายประกอบด้วย ถ้าใช้จ่ายไปเกินกว่าฐานานุรูปก็จะเรียกว่า เป็นค่าใช้จ่ายในการปลงศพมีบุริมสิทธิตามมาตรา 255 ไม่ได้ โดยเหตุนี้การพิจารณาฐานานุรูปจึงต้องดูข้อเท็จจริงเป็นราย ๆ ไป จะวางหลักให้เป็นอย่างเดียวเสมอเท่ากันไปหมดทุกคนไม่ได้

หนี้ค่าปลงศพนี้ต้องเป็นหนี้โดยตรงในการปลงศพ เช่น ค่าซื้อโรงใส่ศพ ถ้าภรรยาตายสามีไปกู้เงินเขามาบอกว่าจะเอาไปทำศพภรรยา เจ้าหนี้ให้กู้โดยทำสัญญาคุ้มกันตามธรรมดา กรณีเช่นนี้เจ้าหนี้ก็เป็นเพียงเจ้าหนี้ในมูลหนี้เงินกู้โดยทั่วไปเท่านั้น หากเจ้าหนี้

ในมูลหนี้ค่าปลงศพไม่ เว้นแต่จะเป็นเรื่องที่สามีทำสัญญากู้แทนกองมรดกของภรรยาผู้ตาย โดยมีอำนาจตามกฎหมาย สาเหตุที่มีการกู้กับมูลหนี้เป็นคนละเรื่องกับไปกู้เงินโดยบอกว่า จะเอาไปปลงศพเป็นการบอกถึงสาเหตุที่จะมีการกู้ของฝ่ายผู้กู้เท่านั้น หนี้ที่เกิดขึ้นไม่ใช่เกิดจากมูลค่าปลงศพและผู้ให้กู้ก็ประสงค์แค่เพียงจะได้ดอกเบี้ยเป็นการตอบแทนเท่านั้น เทียบได้กับการกู้เงินไปเสียค่าภาษีอากร หนี้ที่กู้ขึ้นมาใหม่เป็นหนี้ในมูลค่าภาษีอากรไม่

มาตรา 256 บุริมสิทธิในมูลค่าภาษีอากรตามมาตรา 253 (3) นั้น ใช้สำหรับเอาบรรดาค่าภาษีอากรในที่ดินทรัพย์สิน หรือค่าภาษีอากรอย่างอื่นที่ลูกหนี้ยังค้างชำระอยู่ คำว่าภาษีอากรนี้เป็นคำรวมหมายถึง ภาษีที่รัฐจัดเก็บโดยทางตรงและทางอ้อม แต่ไม่หมายถึงค่าธรรมเนียมที่รัฐเรียกเก็บ หรือเงินรายได้จากรัฐพาณิชย์ หรือเงินค่าภาคหลวงในกิจการเหมืองแร่หรือป่าไม้

ค่าภาษีอากรค้างชำระตามมาตรา 256 นี้จำกัดจำนวนหนี้ที่จะมีบุริมสิทธิไว้แต่เพียงที่ค้างชำระในปีปัจจุบันและก่อนนั้นขึ้นไปอีกปีหนึ่งเท่านั้น ถ้ามีค้างมากกว่านั้นก็เป็นที่สามัญ คำว่า ปีปัจจุบันหมายความว่าปีที่ใช้สิทธิบังคับชำระหนี้ เช่น ล. ค้างชำระค่าภาษีที่ดินในปี พ.ศ. 2520, 2521, 2522 พนักงานเจ้าหน้าที่ฟ้องขอให้บังคับ ล. ใช้หนี้ค่าภาษีที่ดินในปี พ.ศ. 2522 ค่าภาษีที่ดินเป็นหนี้บุริมสิทธิตามมาตรา 256 ก็คือ ค่าภาษีที่ดินที่ค้างชำระในปี พ.ศ. 2522 และ 2521 ค่าภาษีที่ดินที่ค้างย้อนขึ้นไปในปี 2520 คงเป็นหนี้สามัญเท่านั้น ค่าภาษีอากรที่ค้างชำระในปีก่อนปีปัจจุบันนั้น กฎหมายใช้คำว่า “และก่อนนั้นขึ้นไปอีกปีหนึ่ง” คำว่า “นั้น” น่าจะหมายถึงปีปัจจุบัน ฉะนั้นปีก่อนปีปัจจุบันขึ้นไปอีกปีหนึ่งน่าจะหมายถึง ปีที่ถัดติดกับปีปัจจุบันขึ้นไปนั่นเอง

มาตรา 257 บุริมสิทธิในมูลค่าจ้างเสมียนคนใช้และคนงานตามมาตรา 253 (4) แบ่งออกเป็น 2 พวก พวกหนึ่ง คือ เสมียนและคนใช้ที่ทำงานให้แก่ลูกหนี้ มีบุริมสิทธิในมูลหนี้ค่าจ้างนับถอยหลังขึ้นไปสี่เดือน แต่ต้องไม่เกิน 300 บาท ต่อเสมียนหรือคนใช้หนึ่งคน และอีกพวกหนึ่ง คือ คนงาน มีบุริมสิทธิในมูลหนี้ค่าจ้างนับถอยหลังขึ้นไปสองเดือน แต่ต้องไม่เกิน 150 บาท ต่อคนงานหนึ่งคน

คำว่า เสมียน คนใช้ คนงาน นั้น มุ่งไปถึงหน้าที่ลักษณะงานที่ทำเป็นสำคัญ เช่น เสมียนมุ่งไปถึงลักษณะจะต้องทำงานด้วยวิชาการทางเล่าเรียนเขียนอ่าน ต่างกับคนใช้ซึ่ง

โดยปกติไม่ต้องมีวิชาเช่นนั้น เช่น คนรับจ้างพิมพ์หนังสือเก็บหนังสือในสำนักงาน หรือ การโรงเก็บกวาดสถานที่ เป็นต้น ส่วนคนงานนั้น ก็มีความหมายกว้างขวางมากเหมือนกัน รับทำงานอะไร ๆ ก็เป็นคนงาน แต่ความในมาตรานี้จะไปในทางพวกที่มีรายได้น้อยหาเข้า กินค่า เช่น คนงานขุดดินขนของ เด็กเก็บตัวรถโดยสาร หรือคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม ที่ทำงานอะไรก็ได้ที่ใช้แรงงานเป็นสำคัญ ไม่ต้องใช้หัวคิดหรือต้องคิดแต่ก็นับได้ว่าเป็น คนงาน การเป็นเสมียน คนใช้ คนงาน ไม่เกี่ยวกับสัญญาที่ตกลงว่าจ้างกันว่าจะเป็นสัญญา อะไร เป็นสัญญาจ้างแรงงาน หรือจ้างทำของก็ได้ จะเรียกว่าเป็นลูกจ้างหรือผู้รับจ้างก็เป็น คนงานอยู่นั่นเอง ถ้าได้มีการจ้างมาทำหน้าที่เสมียน คนใช้ หรือคนงาน ก็ได้บุริมสิทธิตาม มาตรา 257 นี้ทั้งนั้น แต่สัญญาจ้างคนที่ใช้ความรู้ความสามารถความคิดเป็นพิเศษ เช่น การจ้าง ดารา นักร้อง นักแสดงตลก จักรวอด หรือผู้ตรวจบัญชี เป็นต้น บุคคลเหล่านี้เห็นจะไม่เข้า ตามมาตรา 257 นี้

จำนวนเงินขั้นสูงสุดที่เป็นหนี้ค่าจ้างมีบุริมสิทธิได้ตามมาตรานี้รู้สึกว่าจะต่ำมากไป ในขณะนี้ กฎหมายเขียนไว้ในขณะที่อัตราเงินเดือนเสมียนขั้นต่ำสุดประมาณเดือนละ 20 บาท จำนวนเงินขั้นสูงตามมาตรานี้ในขณะนั้นจึงพอนับได้ว่าพอสมควร แต่ในขณะนี้เงินเดือน เสมียนอย่างต่ำสุดก็ประมาณพันกว่าบาท เมื่อยังไม่มีการแก้ไขกฎหมายให้ทันต่อสภาพความ เป็นจริงในค่าของเงินแล้ว ความคิดที่จะอ้างอิงขอใช้ประโยชน์แห่งบุริมสิทธิตามมาตรานี้ จึงมีได้น้อยมาก

อนึ่ง มูลหนี้ขั้นสูงสุดสำหรับค่าจ้างตามมาตรา 257 นี้ อาจเกิดมีขึ้นได้หลายครั้ง ถ้ามีการจ้างต่างวาระกัน เพราะแม้จะเป็นลูกจ้างคนเดียวกัน แต่ก็เป็นเรื่องมูลหนี้ที่เกิดขึ้น คนละครั้งไม่ติดต่อกัน เช่น ถ้าจ้างคนมารับใช้ ค่าจ้างอยู่ 4 เดือน แล้วไล่ออก แล้วต่อมา จ้างคนใช้คนเดียวกันอีก และก็ค้างค่าจ้างอีก 4 เดือน คนใช้คนนั้นอาจจะใช้บุริมสิทธิเรียก เอาค่าจ้างทั้ง 2 ครั้ง แม้ว่ารวมค่าจ้างเป็นระยะเวลากว่า 4 เดือนเป็นเงินค่าจ้างกว่า 800 บาท ก็ตาม แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ในบังคับของเรื่องอายุความ

มาตรา 258 บุริมสิทธิในมูลค่าเครื่องอุปโภคอันจำเป็นประจำวันตามมาตรา 253 (5) ใช้สำหรับเอาค่าเครื่องอุปโภคบริโภคที่ค้างชำระอยู่ ถอยหลังขึ้นไป ๓ เดือน เป็นค่า เครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นเพื่อการทรงชีพนอกจากสำหรับของตัวเองแล้ว ยังรวมถึง

บุคคลในสกุลซึ่งอยู่กับลูกหนี้และลูกหนี้ต้องอุปการะ และยกรวมตลอดไปถึงคนใช้ของลูกหนี้ด้วย ตัวอย่างของเครื่องอุปโภคบริโภคที่ให้ไว้ในมาตรา 258 ก็คือ “ค่าอาหาร เครื่องดื่ม โคมไฟ ฟืน ถ่าน” ซึ่งล้วนเป็นของกินของใช้ทั้งสิ้น และเมื่อใช้คำว่า “เช่น” ด้วยก็ต้องเข้าใจว่ายังมีของอย่างอื่นอีกก็ได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน แต่ข้อสำคัญต้องเป็นของอันจำเป็นเกี่ยวกับการทรงชีพของบุคคลที่จำต้องใช้อยู่เป็นประจำ ถ้าขาดไปเสีย การดำรงชีพอยู่ก็อาจจะไม่เป็นไปโดยปกติสุข รยยนต์ วิทยุ โทรทัศน์ และเหล้าเบียร์ ไม่ใช่ของจำเป็นในการทรงชีพ ยารักษาโรค แม้บางทีจะเป็นของจำเป็นแก่ชีวิต แต่ก็ไม่ใช่เป็นของใช้อันจำเป็นประจำวัน

บุริมสิทธิในมูลเครื่องอุปโภคบริโภคนี้ รวมตลอดถึงเครื่องอุปโภคบริโภคของบุคคลในสกุลซึ่งอยู่กับลูกหนี้และซึ่งลูกหนี้จะต้องอุปการะ กับรวมทั้งคนใช้ของลูกหนี้ด้วย บุคคลในสกุลที่ต้องอุปการะ หมายถึง บิดา มารดา บุตร สามี ภรรยา ของลูกหนี้แน่นอน เพราะตามมาตรา 1461, 1563, 1564 บัญญัติบังคับไว้ให้เป็นหน้าที่ต่อกัน ญาตินอกจากนี้หน้าที่ตามกฎหมายไม่มี แต่ถ้าเป็นญาติอื่นที่เจ็บป่วยไม่สามารถเลี้ยงตัวเอง มาอยู่ด้วยกับลูกหนี้ จะถือว่าเป็นเรื่องจำเป็นทางศีลธรรมของลูกหนี้ที่จะต้องอุปการะหรือไม่ ยังเป็นปัญหาที่น่าคิดอยู่ ค่าเครื่องอุปโภคบริโภคอันจำเป็นประจำวันของคนใช้ของลูกหนี้บริโภคอุปโภคนั้นจะต้องเป็นของที่ส่งขายให้แก่ลูกหนี้ ถ้าเป็นของที่ส่งไปให้ที่บ้านของคนใช้เอง ก็เป็นหนี้ที่มีบุริมสิทธิเหนือคนใช้นั้นเป็นส่วนตัว ไม่ใช่มีบุริมสิทธิเหนือลูกหนี้ด้วย ลักษณะของมูลหนี้ตามมาตรา 258 นี้ พอเห็นได้ว่า จำกัดอยู่แต่สำหรับเครื่องอุปโภคบริโภคที่ใช้อยู่ในครัวเรือนของลูกหนี้เองเท่านั้น

มาตรา 258 จำกัดขอบเขตของบุริมสิทธิไว้ให้ใช้สำหรับเอาชำระหนี้ที่ค้างอยู่นับถอยหลังขึ้นไป 6 เดือน หนี้ที่ค้างชำระเกิน 6 เดือน คงเป็นแต่เพียงหนี้สามัญเท่านั้น ในระยะเวลา 6 เดือนดังกล่าวนี้จะมีหนี้เป็นจำนวนมากน้อยเท่าใดไม่จำกัดเหมือนดังเช่นในเรื่องมูลค่าจ้างตามมาตรา 257

บทที่ 3

บุริมสิทธิพิเศษ

ก. บุริมสิทธิพิเศษเหนือสิ่งฮาริมทรัพย์

บุริมสิทธิพิเศษเหนือสิ่งฮาริมทรัพย์นั้น โดยหลักทั่วไปก็มีอยู่เหนือสิ่งฮาริมทรัพย์ เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างที่กำหนดไว้ในตัวบทกฎหมาย ไม่ใช่เหนือสิ่งฮาริมทรัพย์ทุกสิ่งของ ลูกหนี้ เช่น เจ้าหนี้ค่าขายสิ่งฮาริมทรัพย์ของบุคคลภายนอกได้ เช่น ตามมาตรา 268 อนึ่ง โดยเหตุที่บุริมสิทธิพิเศษเหนือสิ่งฮาริมทรัพย์จะใช้บังคับได้ก็แต่เหนือสิ่งฮาริมทรัพย์เท่านั้น ฉะนั้น ถ้าสิ่งฮาริมทรัพย์เช่นว่านั้นได้เปลี่ยนสภาพไปกลายเป็นอสังหาริมทรัพย์เสียแล้ว ก็ใช้บุริมสิทธิบังคับไม่ได้ เช่น ขายอัฐขายปูนให้เขาไป เขาเอาไปผสมก่อเป็นตึกลงบนที่ดิน อัฐและปูนกลับกลายเป็นส่วนของตึกซึ่งเป็นอสังหาริมทรัพย์ไม่ใช่สิ่งฮาริมทรัพย์อีกต่อไปแล้ว เมื่อไม่มีสิ่งฮาริมทรัพย์ที่จะบังคับตามบุริมสิทธิได้ ก็เป็นเสมือนตั้งว่าอัฐและปูนเหล่านั้น ได้ถูกทำลายสูญหายไปแล้วนั่นเอง

มาตรา 259 จำแนกบุริมสิทธิพิเศษเหนือสิ่งฮาริมทรัพย์ออกเป็น 7 ประเภท บุริมสิทธิพิเศษตามมาตรา 259 อนุมาตรา 1 ถึง 3 คือ หนี้ในมูลเช่าอสังหาริมทรัพย์ ในมูลพักอาศัยในโรงแรม และในมูลรับขนคนโดยสารหรือสิ่งของ คุณภาพแห่งหนี้เหล่านี้เป็นประเภทที่เกี่ยวข้องการที่ทำให้เจ้าหนี้อื่นได้ประโยชน์ร่วมด้วย คือ หนี้ในมูลรักษาสิ่งฮาริมทรัพย์ ในมูลซื้อขายสิ่งฮาริมทรัพย์ ในมูลค่าเมล็ดพันธุ์ ไม้พันธุ์ หรือปุ๋ย และในมูลค่าแรงกสิกรรม หรืออุตสาหกรรม การรักษาสิ่งฮาริมทรัพย์ของลูกหนี้อย่อมเป็นการสงวนกองทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้ให้เป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้อื่นด้วย การขายสิ่งฮาริมทรัพย์ให้แก่ลูกหนี้ก็เพิ่มพูนกองทรัพย์สินของลูกหนี้ให้มีมากขึ้น เรื่องเมล็ดพันธุ์ ไม้พันธุ์ หรือปุ๋ย และค่าแรงงานกสิกรรมอุตสาหกรรม เป็นเรื่องที่ช่วยทำให้เกิดดอกผลเพิ่มขึ้นแก่กองทรัพย์สินของลูกหนี้ ฉะนั้น เมื่อเจ้าหนี้อื่นพลอยได้ประโยชน์ด้วยก็ควรให้เจ้าหนี้ผู้ทำประโยชน์ให้มีบุริมสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้อื่นเหล่านั้น

ต่อไปจะได้พิจารณาถึงขอบเขตของการใช้บุริมสิทธิทั้ง 7 ประเภทโดยลำดับดังนี้

1. บุริมสิทธิพิเศษในมูลเช่าอสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา 259 (1) นั้น ตามมาตรา 260 ให้ใช้สำหรับเอาค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์ และหนี้ช้อยอื่นของผู้เช่าอันเกิดจากความเกี่ยวพันในเรื่องเช่า และมีอยู่เหนืออสังหาริมทรัพย์ของผู้เช่า ซึ่งอยู่ในหรือบนอสังหาริมทรัพย์นั้น บุริมสิทธิพิเศษตามมาตรานี้เป็นบุริมสิทธิในมูลเช่าอสังหาริมทรัพย์ การเช่าอสังหาริมทรัพย์แม้จะใหญ่เท่าใด มีราคามากมายเพียงใด ก็ให้นำมาตรานี้มาบังคับใช้ไม่ได้ เช่น การเช่าเรือเดินทะเลหาก่อให้เกิดมีบุริมสิทธิขึ้นได้ตามมาตรานี้ไม่ ความจริงการเช่าห้องพักในโรงแรมก็เป็นการเช่าอสังหาริมทรัพย์เหมือนกัน แต่เรื่องการเช่าที่พักโรงแรมนี้มีบัญญัติไว้ต่างหากตามมาตรา 265 หนี้การเช่าตามมาตรา 259, 260 นี้ไม่มีกำหนดจำกัดระยะเวลาไว้ อนึ่ง ในระหว่างผู้ให้เช่าช่วงกับผู้เช่าช่วง ผู้ให้เช่าช่วงก็มีฐานะเป็นผู้ให้เช่าตามมาตรา 259 เหมือนกัน ถ้าผู้เช่าช่วงค้างชำระค่าเช่าช่วง ผู้ให้เช่าช่วงก็ควรมีบุริมสิทธิใช้บังคับเอาค่าเช่าที่ค้างได้ แต่ต้องอยู่ภายในบังคับแห่งมาตรา 262

หนี้ที่จะพึงมีบุริมสิทธิได้ตามมาตรา 260 นั้น ได้แก่ ค่าเช่าค้างชำระซึ่งไม่ได้มีการจำกัดจำนวนไว้ แต่ในกรณีที่ผู้เช่าต้องชำระบัญชีเฉลี่ยทรัพย์สินทั่วไป มาตรา 263 บัญญัติไว้เป็นพิเศษว่า บุริมสิทธิของผู้ให้เช่าย่อมมีอยู่แต่เฉพาะสำหรับเอาใช้ค่าเช่าและหนี้ช้อยอื่นเท่าที่มีในระยะกำหนดส่งค่าเช่าเพียง 3 ระยะ คือ ในปัจจุบันระยะหนึ่ง ก่อนขึ้นไประยะหนึ่ง และต่อไปภายหลังอีกระยะหนึ่ง และใช้สำหรับเอาค่าเสียหายซึ่งเกิดขึ้นในระยะกำหนดส่งค่าเช่าปัจจุบันและก่อนนั้นขึ้นไปอีกระยะหนึ่งด้วย การที่จำกัดจำนวนหนี้ที่จะได้บุริมสิทธิลงบ้างก็เพื่อจะได้ไม่ทำให้เจ้าหน้อยอื่น ๆ เสียเปรียบเสียหายมากเกินไป ในเมื่อในการที่เข้ามาเฉลี่ยหนี้ตามมาตรา 263 ก็ได้รับชำระหนี้ไม่เต็มอยู่แล้ว ส่วนการที่ให้บุริมสิทธิต่อไปในภายหน้านั้น ก็คงเป็นเพราะการชำระบัญชี กว่าจะเสร็จสิ้นก็คงเป็นเวลานานพอสมควร จึงควรให้เป็นหนี้ที่มีบุริมสิทธิแก่เจ้าหน้อยต่อไปบ้าง หนี้บุริมสิทธิตามมาตรา 260 นั้นขอให้สังเกตด้วยว่า ไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะในเรื่องค่าเช่าเท่านั้น ยังรวมถึงหนี้ช้อยอื่นอีกด้วย ถ้าหากเป็นหนี้ที่เกี่ยวพันในเรื่องเช่า เช่น หนี้เกี่ยวกับความสูญหายหรือบุบสลายอันเกิดแก่ทรัพย์สินที่เช่าตามมาตรา 562 ย่อมเป็นหนี้ที่เกี่ยวพันโดยตรงกับเรื่องการเช่า หนี้ที่เกี่ยวพันกับเรื่องเช่าอาจไม่ใช่เป็นหนี้ที่เกิดขึ้นโดยตรงในหน้าที่ตามสัญญาเช่าก็ได้ เช่น ถ้ามีการตกลงกันให้

ผู้เช่าทรงเงินค่าปรับปรุงทรัพย์สินที่เช่าหรือให้ทรงเรื่องภาษีอากรไปให้ก่อน ก็อาจถือได้ว่าเป็นหนึ่งอย่างอื่นนอกจากค่าเช่าที่เกิดจากความเกี่ยวพันในเรื่องเช่าได้ แต่ถ้าหากตกลงกันเป็นการกู้ยืมระหว่างผู้ให้เช่ากับผู้เช่าเป็นเอกเทศต่างหาก แม้ผู้เช่าจะได้ใช้เงินที่กู้ยืมไปในการปรับปรุงทรัพย์สินที่เช่าก็ตาม ก็เรียกไม่ได้ว่าเป็นหนึ่งที่เกี่ยวพันในเรื่องเช่า และไม่มีบุริมสิทธิใด ๆ หนึ่งค่าเสียหายซึ่งเป็นหนึ่งที่เกี่ยวพันกับการเช่านั้นมีบุริมสิทธิเฉพาะที่เกิดขึ้นในระยะกำหนดส่งค่าเช่าปัจจุบันและก่อนนั้นขึ้นไปอีกระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ระยะต่อไปภายหน้า มาตรา 263 ไม่ได้บัญญัติให้มีบุริมสิทธิด้วย

สังหาริมทรัพย์ที่ตกอยู่ในบังคับแห่งบุริมสิทธิในมูลเช่าอสังหาริมทรัพย์นั้น ได้แก่สังหาริมทรัพย์ของผู้เช่าที่มีอยู่ในหรือบนอสังหาริมทรัพย์ที่เช่า ไม่ว่าจะเป็สังหาริมทรัพย์ประเภทใด ๆ ก็ตาม และสังหาริมทรัพย์ซึ่งมีคนอื่นมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกับผู้เช่าด้วย ก็อยู่ในความหมายของมาตรา 260 ด้วย ไม่ว่าจะต้องเป็นของผู้เช่าโดยลำพังแต่ผู้เดียว สังหาริมทรัพย์ตามมาตรา 260 ที่ว่าต้องเป็นประเภทที่อยู่ในหรือบนอสังหาริมทรัพย์ที่เช่านั้น ไม่หมายถึงสังหาริมทรัพย์ที่อยู่ในหรือบนอสังหาริมทรัพย์ที่เช่าชั่วคราวช่วยยาม เช่น ผู้เช่าอสังหาริมทรัพย์เช่าก็มาที่ ๆ เช่า เอาหมวกไม้เท้ามาด้วย เย็นก็เอาหมวกกับไม้เท้ากลับบ้าน หมวกและไม้เท้าที่อยู่ในอสังหาริมทรัพย์เช่นนี้ ผู้ให้เช่าจะใช้บุริมสิทธิบังคับไม่ได้ ในเรื่องสังหาริมทรัพย์ที่ตกอยู่ในบังคับบุริมสิทธิในมูลเช่าอสังหาริมทรัพย์นั้น มีมาตรา 261 อธิบายไว้ว่า ในกรณีเช่าที่ดิน เช่น เช่านาหรือสวน บุริมสิทธิย่อมมีอยู่เหนือสังหาริมทรัพย์ที่ผู้เช่าได้นำเข้ามาไว้บนที่ดินเช่า หรือนำเข้ามาไว้ในโรงเรือนอันประกอบกับที่ดินนั้น กับทั้งเหนือดอกผลอันเกิดจากที่ดินซึ่งอยู่ในครอบครองของผู้เช่าด้วย เช่น เช่าที่ทำนา วัควาย ไถคราด ที่ผู้เช่านำมาไว้ในนาข่อมอยู่ได้บังคับบุริมสิทธิ (แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่ง พ.ร.บ.การยึดทรัพย์สินกสิกร) ถ้าการเช่าที่ดินทำนาผู้เช่าได้ปลูกกระท่อมหรือทำนาลงบนนา นั้น และเอาภาชนะหุงต้มเข้ามาไว้ ภาชนะเหล่านั้นย่อมตกอยู่ในบังคับบุริมสิทธิด้วย คำในกฎหมายที่ว่าสังหาริมทรัพย์เช่นสำหรับที่ใช้ในที่ดินนั้น หมายถึง เช่นรถไถ เครื่องสูบน้ำเข้านา เป็นต้น ส่วนดอกผลอันเกิดจากที่ดินนั้นก็คือดอกผลตามมาตรา 111 หมายถึง ทั้งดอกผลนิตินัยและดอกผลธรรมดา ดอกผลธรรมดานั้นต้องให้ขาดดอกออกมาจึงจะเป็นดอกผล เรื่องดอกผลธรรมดาอาจมีการแย้งกับสิทธิของผู้ทำกรสิกรรมและผู้ส่งเมล็ดพันธุ์ได้ตามมาตรา 278 วรรคสุดท้าย ได้จัดลำดับบุริมสิทธิไว้ให้ผู้ให้เช่ามาในลำดับหลัง ดอกผลใด ๆ ที่เกิดขึ้น